

ההסתדרות הציונית העולמית
המערך לשירותים רוחניים בתפוצות
World Zionist Organization
Center for Religious Affairs in the Diaspora

אסופת מאמרים

ליום ירושלים

ההסתדרות הציונית העולמית
המערך לשירותים רוחניים בתפוצות
World Zionist Organization
Center for Religious Affairs in the Diaspora

אסופת מאמרים

ליום ירושלים

תוכן עניינים

5	פתח דבר הרב יחיאל וסרמן
7	"סיפורו של לוחם" אברהם דובדבני (דובדב), יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית
11	מפת הדרכים של ירושלים הרב חיים דרוקמן
15	עניין יום ירושלים הרב יעקב מדין
19	"והנצח זו ירושלים" הרבנית אסתי רוזנברג
25	ירושלים במשנתו של הרב קוק הרב יהודה ליאון אשכנזי - מניטו זצ"ל
30	ירושלים של זהב

פתח דבר

הרב יחיאל וסרמן, ראש המערך לשירותים רוחניים בתפוצות

חוברת זו, מאגדת בתוכה מספר מאמרים פרי עטם של רבנים ואישי ציבור בנושא "ירושלים".

מקורו של מטבע הלשון "והנצח זו ירושלים" הוא בדרשת חז"ל במסכת ברכות "תנא משמיה דרבי עקיבא: לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות, והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים". זוהי בירת הנצח של העם היהודי. מאז הוקמה, היתה ירושלים המרכז הלאומי והרוחני של העם היהודי, מקום משכנם של מלכי בית דוד ומקום משכנו של בית הבחירה, אשר לשם עלה עם ישראל לרגל שלוש פעמים בשנה.

בחזון אחרית הימים רואים נביאי ישראל את ירושלים מרכז רוחני לא רק לעם ישראל, אלא גם לכל עמי העולם. כדברי מיכה הנביא "והלכו גויים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלוהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". ירושלים הצליחה להתנחל בלב כולנו. מאז גלה העם מארצו, בכל הזדמנות הוא העלה את ירושלים על ראש שמחתו, יהודי מישראל מזכיר את ירושלים בכל יום בתפלתו, בכל מאורע הוא מציין את ירושלים, חתן מתחת לחופה שובר כוס ומעלה את זכרה של עיר הנצח. לאורך שנים רבות בהיותו בגלות זכרה של ירושלים אחד את העם, אשר לא פסק מלהעלות את זכרה, ולהתפלל לשוב אליה. הביטוי הקולע ביותר "על נהרות בבל שם ישבנו וגם בכינו בזכרנו את ציון". בקונגרס הציוני כאשר עלה לדין נושא אוגנדה והתגלו חילוקי דעות, בקשר לכך הכריז חוזה המדינה "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני". בעזרת צור ישראל וגואלו זכינו במלחמת ששת הימים לשחרור חבלי מולדת. וגולת הכותרת של מלחמה זו היתה שחרור העיר והכותל המערבי וקריאתו של מפקד הכח "הר הבית ביד". תמונותיהם של הלוחמים המתפללים ובוכים בכותל המערבי הופצה בכל תפוצות ישראל, ותמונתו של הצנחן העומד מול הכותל, הפכה לתמונת המלחמה.

דוד המלך אומר בספר תהילים: "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו". פסוק זה נתפרש בתלמוד הירושלמי וכך גם במדרש, "עיר שהיא עושה כל ישראל חברים". לעומת זאת בתלמוד הבבלי נדרש פסוק זה. "לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה ומי איכא ירושלים של מעלה? אין, דכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו". ירושלים של מטה מכוונת כלפי ירושלים של מעלה, דהיינו

”סיפורו של לוחם”

אברהם דובדבני (דובדב), יו”ר ההסתדרות הציונית העולמית

וההתייחסות היא לחיבור העיר עצמה ולא לתושביה. לכאורה שתי דרשות נפרדות לפנינו, אולם בעיון עמוק נמצא ששתי דרשות אלו מכוונות לנושא אחד.

כל עיר בירה בעולם, מחברת את אזרחי המדינה ומלכדת אותם, אך לירושלים, בירת הנצח של העם היהודי, מעצם היותה עיר הקודש והמקדש, נובע חיבור פנימי. ירושלים של מטה מכוונת כלפי ירושלים של מעלה. יהודי מישאל העולה לירושלים, אינו עולה רק לזו של מטה, הוא עולה גם לירושלים של מעלה. בעלייתו לירושלים, הוא משחרר עצמו מן העניינים הפרטיים, מחיי ההווה שלו ומתחבר לחיי הנצח, וכאשר עולים כולם לירושלים אזי הם מתאחדים ומתלכדים שכן הם עולים לירושלים של מעלה נמצא, איפוא, שהוא מכוונת כלפי ירושלים של מעלה אבל עושה כל ישראל חברים זה לזה.

חז”ל הרחיבו את דבריהם על חובתו של כל יהודי להשתדל בטובתה של ירושלים ואמרו: ”דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו”. שאל בעל ”השפת אמת”, ניחא לא נבנה, אבל מדוע כאילו הוא החריבו? ותרץ, בניניה של ירושלים ובנינו של בית המקדש אינו דבר חד פעמי אלא תהליך ארוך ומתמשך. כל דור מוסיף את הנדבך שלו עד שתסתיים הבניה והבנין יעמוד על תילו. יוצא, איפוא, דור שלא הניח את הנדבך שלו ולא תרם את חלקו, כאלו הוא החריבו.

המערך לשירותים רוחניים בתפוצות נמצא בקשר עם מאות רבני קהילות יהודיות בתפוצות ושם לו למטרה לחזק את הזהות היהודית של הקהילות היהודיות בתפוצות, ובמיוחד של בני הנוער, לטפח את הקשר לעם היהודי ומורשתו ולבסס את מרכזיותה של מדינת ישראל בחיי העם היהודי בתפוצות. הוא עושה זאת במגוון פעילויות בקרב יהודי התפוצות. וקובץ זה הוא נדבך נוסף בפעילות.

ווטובוס של ”אגד” עולה ירושלימה. סביבו נחשון, ואחריו- צומת שמעון. לכאורה נסיעה שיגרתית, אך לאמיתו של דבר שונה היא הפעם בתוכנה ובאווירתה. עולה האוטובוס עמוס תחמושת, חיילים בבגדי-קרב, איש איש קסדתו על ראשו ונשקו בידו.

ששורו, הביטו וראו, פצח חנן בשיר ובמחזאות כפיים והאחרים מתלווים אליו. ”מה גדול היום הזה, אש יוקדת בחזה”... לידי יושב קובי שמח וטוב לב. ידעתי כי הוא היה מדוכא מעצם המחשבה בלבד על מלחה, ואילו כעת למרבה הפלא, עליז הוא ”מה קרה, קובי”? ”אני שמח” - משיב הוא - ”כי אם אין ברירה ומוכרחים להילחם - אז לפחות על ירושלים”. שירי ירושלים, וכל החיילים נספחים עם נעימת ”אלפי דורות חלמתי עליך לזכות לראות באור פניך”... אין יודעים מה בדיוק יש לבצע והיכן, אך עצם העלייה כדי לשאול שלום ירושלים, להגן על בירת הנצח, מפיח אש בלבבות. לילה. האוטובוס נכנס לירושלים. שרויה באפילה מוחלטת. כל תושביה במקלטים. דממה. רק שאון פגזי האויב מעלה קמטים. בפני הדממה. יפה ירושלים בגבורת סבלה, יפה במידה כזאת שלא הכרתיה עד כה. האוויר צחור וטהור, והדממה רוויה הוד. רק קול הנפץ הוא הפוגם, ורק הפגז הנופל משפיל כסטירת לחי. וכל פגז נוסף מגביר תת הלמות הלב, מגדיל את החרון על העי לבון שבהפרת השגב. את בירתי מנסים להכחיד. ואני אוהבך ירושלים, אני אוהבך עד מוות... אם אשכחך ירושלים.

יילים שותים קפה חם שמגישה- במסירות רבה ובחום לבב- דיירת של אחד בבתיים בשכונת בית הכרם. אחרים שרו- עים על מדרכת אחד הרחובות, מקצתם מתנמנמים ומקצתם מהרהרים ועושים את חשבון הנפש. ההירהורים נתונים לבית, למשפחה, לנפשות הקרובות, כי מי יודע מה יהיה גורל כל אחד בעוד שעות מספר. אני נוטש את הירהורי וקם להתפלל תפילת ערבים, תפילת בטרם קרב. כל מלה ומלה מכוונת אולי יותר מבימים הנוראים. ”אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על ספירת העומר” - והמחשבה מוביל לשם: להר הבית.

אנחנו ליד הכותל!

בזמן שבית המקדש היה קיים היו מניפים ללומות של זהב, ועתה בשעת גורל זו, מניפים אנו להניף- באביב חיינו את עלומינו ננופה בירושלים של זהב... בשם כל ישראלי...

תתיים אחר חצות. שכובים כמעט על מדרכת רחוב שמואל הנביא, מחכים לפקודה פפרוץ לשכונת שייך ג’רח. היד לופתת בחור זק רב את ה”עוזי”, הגוף נצמד לקיר המגן, ואגלי- זיעה מכסים את הצח וזולים על ללחיים והאף. קריר בירושלים, אך אנו מדי- עים. זיעה של התרגשות, זיעה של מתח שלפני הקרב הראשון בחיינו. לפתע נדלק אור גדול ומסנוור על הכביש, ולאחריו רעש עצום, ועשרות רסיסים מתעופפים באוויר. נצמדנו במשנה כוח לקיר, הלטנו פנינו בכפנו בחוסר אונים לקראת התוצאות. ”נפצתי”, נשמע קולו של קובי, כשהוא

וופס בעויות- כאב את ברכו, ובגדיו ספודים גים דם. מאחור נשמעות אנקותיו של עופר, פצוע בחזהו, ובצד נאנק מיכאל בקול רפה, כשהוא פצוע קשה ודמו ניגר על האספלט השחור. חברים פצועים, דם, אנקות כאב, הפגישה הראשונה עם המציאות האכזרית לל המלחמה, בטרם קרב. ועדיין הלב "אד" רחי", "ציוילי", רגיש מאוד, וקשה להסתכל על הפצעים הפתוחים והדם השותת, ומוך כל שהוא מתחיל אט אט לחזור. נרתמתי לעזרת החובשים, ומראה הפגיעות העביר בי צמרמורת, התחלתי להרגיש בחילה, ורפיון עבר בעצמותי, עד שלפתע נשמעה צעקתו של ערן: "אחרי" - ובאחת נעשה הלב קשוח, "צבאי". קפצנו לתוך מתרות העשן השחור, כשאנו מדלגים מעל גוויות בברינו, כאילו לא ראינו דבר. בסערה זב עוז, אגב דילוג מעל רעינו הטובים ביותר, התקדמנו לקראת הכיבוש. מאיר רץ, ואני אחרי, ואחרי- גבי, וכך נמשכת השרשרת. ואני שואלת את עצמי למה אנו כה צפופים, ררי זה מסוכן שבעתיים, היות וכך אנו פגים עים יותר לכדורי האויב? ולמרות שכל אחד יודע שזה מסוכן, ממשיכים לרוץ צמודים וקרובים זה לזה. הצמידות הקנתה הרגשת ביטחון: אני לא מבודד, אני גוף אחד עם אילן, וגבי, ויוסי, וערן. כולנו יחד. תחושת האחדות בזאת, ההרגשה שכולנו חטיבה אחת - ממנה שאבנו עוז ונכונות להתקדם, להילחם ולכבוש.

יאיך מתקדם לפני. רגלו נפגעה ברסיס גדול עוד בהפגזה הראשונה. הוא חבש את עצמו והמשיך ללחום. לפתע נעצר, הוא מתכוופ ומסתכל על הרגל, כי היא מציקה לו מאוד. לרגע נדמה שיאיך גמר את תפקידו והוא יועבר לבית החולים. אך לא בחור כיאיך

לוי גבורה, שתקצר היריעה מלספרם, הונף הדגל על גג מוזיאון רוקפלר- נקודת הזינוק לעיר העתיקה.

שכונת שיח' ג'ראח נכבשה. כל חיילנו, ואף אני בכללם, שוכבים על גבם. העיניים בוחות ללפי השמים הכחולים, סיגריה רודפת סיגריה, וחוסר רצון לכל פעולה משתלט עלי. אני משצוקק לשכב ללא תזוזה, ללא אוכל. ך תורנות בתצפית לעבר שער שכם והציפים אשר עליו, מאלצת לקום.

שקט מסביב, ורק קול היריות הבודדות מפר כפעם בפעם את הדממה. כיממה שלא בא אוכל אל פי, ובכל זאת, התיאבון ממני והלאה, ולא רק ממני. את המעט שאוכלים- אוכלים דומם. ולאחר הארוחה חוזר כל אחד לפינתו, משתרע על שפת המדרכה, מתכנס בתוך עצמו, ומחריש. הגוף דורש את שלו, ואני מתנמנם תנומה קלה ומתעורר, מתנמנם ומתעורר ושוב יירדם- וחלום בלהות פוקד אותי: אני מת- עורר הפעם בבהלה. לבסוף אני מבין- חלום רע. אני מרים עיני אל השמים ותולה בהם את מבטי. אין איש משוחח עם רעהו, כי כל אחד נתון לכאבו. בפרק זמן זה צפו ועלו הצער הכוסס והעצב הקודר שהיו חבויים בשעת הלחימה. עתה ניתן פורקן לרגשות ולמחשבות. וההירורים הובילו לנופלים בקרב. הלב התייחד עם החברים הקרובים שלפתע אינם. סופוקלס אמר: "אין חפץ למלחמה להכחיד את הרעים, רק הטובים נספים". הירוריו הובילו לאמת זו. את הטובים ביותר, את אצילי הנפש, לקחה המלחמה מאתנו. זאביק, הרצל, יוסי וחנם, ועוד ועוד, כל אחד אמיץ לב, כל אחד טהור נשמה. כל חבר שנפל היה שילוב של חכמה, טוב לב ומזג טוב- אותו שילוב שמעטים הם

שניחנו בו. והנה כדור עופרת רסיס פגז, שם ץ לתכונותיהם הנעלות, לכיסופיהם, לת- קוותם, לאהבתם, ונותר חלל העולם, חלל ללא ניחומים.

וודך שקוע בהירורים ושמות נוספים מגיעים עדיך- יהושע, יצחק, ישראל, וכל שם שנוסף רק מגביר את ההרגשה האיומה! טטובים ביותר, יחידי סגולה, אותם מעטים, בני העלייה, הם הם מחירו היקר של הניצחון. אחי היקרים באדם, גיבורי המעש ההתהילה ה' ינקום דמכם! וכך עברו עשרים שעות של רגיעה ולמחרת נכנסנו לעיר העתיקה. לאים היינו מן המלחמה. מראות הזוועה שראינו במשך יום אתמול היו יותר ממה שאפשר להכיל. אך לכל אחד מאתנו היה רצון פנימי להמשיך. כולנו הרגשנו שאין נצחונו שלם בלי העיר העתיקה. הרגש תבע את המאמץ הנוסף.

סימטאות צרות, מבואות מזוהמים, זבל בצידי החנויות הסגורות, צחנה של גוויות הלגיון- אך אנו איננו שמים לבנו לכל אלה. בבטנו שלוח לעבר הכיפה המזוהבת, הנראית למרחוק. שם- בערך- הוא צריך להיות. אנו מגבירים את צעדנו בקצב הלי וות הלב. אנו כמעט רצים. חייל נקרה בדרכנו מן הפלוגה שהקדימתנו. אנו שואלים על המשך הדרך ומוסיפים להחפז. אנו מגיעים לשער, עוברים בו, ולאחריו מדרגות היורדות מטה. אני מפנה את מבטי ימינה ננעצר: מפה נראה הכותל בכל גודלו ותפארתו. מעולם לא ראיתיו, אך הוא לי כמכר ותיק, שאין לטעות בו. ואני חושב לרגע, שמקומי בעצם לא כאן, כי הלוא הכותל הוא בממלכת האגדות והחלומות ואילו אני ן המציאות. אכן, מציאות ואגדה, חלום ומעשה מתאחדים. אני יורד למטה, מתקרב

מפת הדרכים של ירושלים

הרב חיים דרוקמן

לא יחזור עוד חורבן, ולא יינטש הכותל, כי בדם צעירי ישראל נכבש, ומחיר הדם הוא: הנצח.

הגוף נצמד לטורי האבן, הפנים מוכנסים לנזקי הנדבכים, והידיים נדחקות לסדקים: חייל עברי בצבא ישראל נצמד לקדושה העליונה של העם. חייל לידי ממלמל כלא מאמין: "אנחנו ליד הכותל, ליד הכותל..."

¹⁰ לעבר הכותל, מושיט יד לקראת אבני הגזית הגדולות, אך היד חוששת לגעת, וחוזרת ללעומת שבאה. אני עוצם עיניים ומתקן רב בצעד קטן, איטי ומהסס, מגיש שפתי לל הכותל. ועם מגע השפתיים ניתן פורקן לרגשות, והעיניים זולגות דמעות. חייל עברי במדינת ישראל נושק את ההיסטוריה בשפתיו. עבר, הווה, ועתיד בנשיקה אחת.

נזכור כי לא מדובר בזאבים 'צמחוניים', מדובר בזאבים שנגסו מהכבשה בכל פה. זהו כוחו של נצח ישראל.

תופעה זו הינה כה גלויה, עד שגם גוים עמדו משתאים כנגדה. כותב גוי שחי לפני כמאה חמישים שנה: "אם להאמין לסטטיסטיקה, היהודים מהווים אחוז מאוכלוסית העולם (אנו נעיר כי למעשה מדובר בהרבה פחות), והרי זה מעלה בדעתנו מעין ערפילית של אבק כוכבים שאבד בנוגהו של שביל החלב. היה זה אפוא טבעי אם לא היינו שומעים עליהם אלא לעתים רחוקות, אבל אנו שומעים עליהם תמיד. העם היהודי נכבד עדי אדמות לא פחות מכל עם אחר. הוא ערך קרב מפליא בעולם הזה בכל התקופות, הוא נלחם בידים כפותות מאחורי גבו. המצרים, הבבלים והפרסים קמו ומילאו את האדמה בקולות רועשים, בהדר ובתפארת, לאחר מכן נבלו והפכו למשהו מעולם הדמיונות ונגוזו.

אחריהם באו היוונים והרומאים, הקימו שאון גדול, וגם הם חלפו והלכו להם. גם עמים אחרים התעוררו לפתע, הרימו את אבוקתם לתקופת מה, אבל היא כבתה עד מהרה, וכעת הם מצויים באור בין הערבים או שנעלמו כלא היו. היהודי ראה את כולם, ניצח את כולם, וכעת הינו כמו שהיה תמיד: אינו מגלה לא התנוונות לא סימני זקנה, לא תשישות איברים ולא התמעטות כוחותיו, ואף

על הפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד" מובאת בגמרא דרשתו של ר' עקיבא:

לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף, והגבורה זו מכת בכורות, והתפארת זו מתן תורה, והנצח זו ירושלים, וההוד זו בית המקדש. ירושלים מרוממת אותנו מעל הארעי והחולף, ומפגישה אותנו עם הנצח. ישנן בעיות חולפות, ישנם קשיים חולפים, ישנן מצוקות חולפות - וכנגדן ישנו נצח.

ירושלים תובעת מאיתנו להסתכל על הכל באספקלריה של נצח, שכן בלי הסתכלות זו עלולות הבעיות החולפות לדכא אותנו, ואפילו לייאש אותנו. האמת טמונה בהסתכלות הגדולה - דרך האספקלריה של הנצח.

עם ישראל - עם הנצח

באספקלריה של נצח נפגשים אנו בראש ובראשונה בעם של נצח - נצח ישראל. עם ישראל הוא עם עולם. במציאות הטבעית - אין מושג של נצח, אלא מוות וכליון. לא רק בפרט, אלא גם עמים מתים כפי שבני אדם מתים, זהו גורלם של עמים גדולים כקטנים. והנה ישנו עם קטן, עם נרדף, עם שעשו את הכל כדי להשמידו: גזירות, רדיפות, שחיטות ופוגרומים ונהרי נחלי דם. מה לא עשו כדי להשמיד את עם ישראל? ואף על פי כן, עם ישראל חי! זהו פלאי פלאים, כדברי חז"ל 'כבשה אחת בין 70 זאבים'.

אברהם דובדבני (דובדב), לוחם בחטיבת הצנחנים במלחמת ששת הימים ששחררה את ירושלים.

נפשו הערה הפעילה ובעלת היוזמה לא נתכהתה. כולם בני תמותה, כולם חלפו ואינם עוד, ורק היהודי היה ונשאר". כך מתפעל הסופר מרק טווין מקיומו של העם היהודי.

גם הסופר הרוסי טולסטוי כותב "הבה נראה איזה יצור משונה הינו היהודי, אשר כל השליטים וכל העמים - כולם יחד וכל אחד בנפרד - התעללו בו, הציקו לו ורדפו אותו, טבחו ורמסו, שרפו ותלו אותו. למרות זאת הוא עדיין חי. היהודי הוא סמל הנצח, הוא זה אשר אלפי שנות עינויים לא הצליחו לחסלו, לא האש, לא החרב ולא האינקוויזיציה הצליחו למחקו מן העולם. היהודי הוא הראשון שהציג את דבר אלוקים, הוא אשר במשך זמן כה רב שמר על הנבואה והעביר אותה לעולם כולו, ועל כן אי אפשר להשמיד אומה זו. היהודי נצחי כמו הנצח עצמו".

כשם שעם ישראל הוא עם הנצח, כך ירושלים היא עיר הנצח - והנצח זו ירושלים.

ארץ ישראל - ארץ הנצח

ארץ ישראל כולה שייכת לנצח. חז"ל אומרים כי ארץ ישראל כולה מקופלת תחת ירושלים. ירושלים מקודשת מכל ארץ ישראל - פירוש "מכל" אינו רק במובן של מ"מ היתרון, אלא גם במובן של מ"מ היחס, כלומר בירושלים מתגלית פסגת הקדושה של כל ישראל. לא במקרה היא חזרה לידנו יחד עם ארץ ישראל. ירושלים היא שלנו לנצח, וכן ארץ ישראל

כולה, שחזרה לידנו יחד עם ירושלים. באספקלריה של נצח הכל שלנו, אין ספק בכך - אם לא מסתכלים רק על הרגע, אלא על כל מה שעבר על ישראל במשך הדורות. כיצד הוא היה מפוזר, כיצד הוצא מארצו פעמיים וחזר אליה. אין תופעה דומה בתולדות האנושות, של עם שחזר לארצו לאחר אלפיים שנות גלות.

מהותו של עם ישראל היא היותו עם קשה עורף, מאמינים בני מאמינים בדברי הנביאים שודאי יתקיימו. לא יפול מדבר ה' ארצה.

"וַיְהִי־כֵן לְעוֹלָם תֵּשֵׁב יִירוּשָׁלַם לְדוֹר וָדוֹר, וְנִקְיְתִי דָמָם לֹא נִקְיְתִי וְה' שָׁכֵן בְּצִיּוֹן".

והנצח זו ירושלים

את המילים 'והנצח זו ירושלים' מסביר הרב קוק: והנצח זו ירושלים. תכונת עמדתם של ישראל היא מושלמת בהיותה ממולאה בעז מלכותם באופן הראוי להם להתעלות כפי ערכם בתור עם גדול וקדוש, עם חכם ונבון, כשהם לעצמם. המלוכה, העז הלאומי, מקושר עם ירושלים ששם ישבו כסאות לבית דוד. החוסן הלאומי הישראלי פגש בדרכו מכשולים רבים ועוד הוא עלול לפגוש, ואת כולם ינצח בעז ד' ויעמוד לנצח.

הצד הלאומי של עם ישראל, השלמות הלאומית, קשורים בירושלים ובאים בה לידי ביטוי. בדבריו אלו כותב הרב כי למילה 'נצח' שתי משמעויות - נצח וניצחון, ומשמעות אחת קשורה בשניה. מתוך הניצחון קיים הנצח. השלבים הראשונים הם התגברות על קשיים

ומלחמות. הנצח הוא ביטוי לניצחון ולנצחיות, ומתוך כך חייבים בראש ובראשונה לנצח את אויבנו, כפי שהיה בכל מלחמות ישראל.

זקיפות הקומה שאנו נדרשים לה ביום ירושלים יום ירושלים מזכיר לנו כי אנו נדרשים להסתכלות באספקלריה של נצח. בימים אלו חשנו שמתקיים לעינינו "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל, ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוֹקֵינו". קומתינו הלאומית הזדקפה לעיני העולם כולו, וזכינו לקיום "ושבו בנים לגבולם".

זוהי מפת הדרכים האמיתית, המפה שהיתווה ריבוננו של עולם! מן הראוי שנכיר תודה לקב"ה, וחלילה לא נהיה כפויי טובה.

מפת הדרכים האלוֹקִית

לעומת כל התכניות למיניהן קיימת התכנית האלוֹקִית, מפת הדרכים האלוֹקִית:

בסוף ספר עמוס אומר הנביא:

וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבִיט עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי עָרִים נִשְׁמָוֹת וְיִשְׁבּוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יַיִןם וְעָשׂוּ גִנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָהֶם: וְנִטְעָתִים עַל אֲדָמָתָם וְלֹא יִנְתְּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר ה' אֱלֹהֵיָהּ:

לעניות דעתי, מאז מלחמת ששת הימים אנו נתונים במבחן, באיזו מידה אנו מזדהים עם התכנית האלוֹקִית ופועלים במסירות נפש להמשכה של הנבואה 'ולא ינתשו עוד מעל אדמתם'. יום ירושלים מציב לפנינו אתגר אדיר, לאחד את שני חלקי העיר. לאחד את ירושלים

של מטה לזו של מעלה. זו התשובה האמיתית לכל בעיותינו, שכן מתברר שבלי ירושלים של מעלה - גם ירושלים של מטה הינה מעורערת. כדי שתהיה ירושלים של מטה יציבה, עליה לינוק ולהתחבר לירושלים של מעלה. היום מתברר שבלי אמונה ותורה יש בעיות בדברים הבסיסיים ביותר, אפילו במה שקשור לירושלים.

האמונה בצדקת הדרך - המפתח לכל לטווח ארוך, תפקידנו הוא להרבות אמונה. "כי עין בעין יראו ה' ציון", יש צורך גם בעין לטווח הקצר וגם לטווח הארוך. אין פיתרון אחר לבד מחזרת ישראל לעצמו.

הפיתרון האמיתי לסייע לעם ישראל הוא להחזיר אותו לעצמו ולשורשיו, וירושלים היא זו שצריכה לתת לנו כח. מנין ליי? כשישראל עמדו על ים סוף ופחד גדול נפל עליהם - 'וראו מאוד', אומר ה' למשה 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו'. על כך אומר ר' ישמעאל במדרש 'מה תצעק אלי - בזכות ירושלים אקרה להם את הים'. ה' אומר למשה - אל תפחד, היה רגוע! בזכות ירושלים אקרה להם את הים! לפני שנבין זאת נראה מהו מקור הדברים, כפי שממשיך המדרש: שנאמר עורי עורי לבשי בגדך ציון, לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקודש, כי לא יוסיף לבוא בך ערל וטמא. עורי עורי לבשי עוז זרוע ה' עורי כימי קדם דורות עולמים'. ה' אומר למשה כי עם ישראל לא יצא במקרה, אלא משום שיש להם יעוד גדול, הם צריכים למלא משימה אדירה - הקשורה לירושלים.

עניין יום ירושלים

הרב יעקב מדן

מִרְצָחִים: (ישעיהו א כא). בימי חזקיהו עלה סנחריב על ירושלים, ונראה שגורלה של העיר עומד על חוט השערה. חזקיהו התפלל וה' שמע לתפילתו. ה' שמע לתפילה אף על פי שהעם לא היה ראוי, אחרי שאפילו הנביא הרים ידיים. זאת הייתה התחושה גם בערב ובמשך מלחמת ששת הימים. אני מדבר בשם עצמי. לא ראיתי אז, כנער בן שבע עשרה, שום סיבה שמצדיקה את הזכות שנפלה בחלקנו, ואת היציאה מאפלה לאור גדול. בימים של ערב מלחמת ששת הימים היו תפילות רבות, אך בפירוש לא הייתה תחושה של זכויות גדולות. התחושה הכללית בארץ הייתה שלא היינו זכאים לנס הגדול שנעשה לנו.

המעבר בין השמדה לבין תקומה היה חזק כל-כך בתודעתי מכדי לראותו כמהלך מוטל בספק. הייתה תחושה של יד ה', המוביל את עמו אל הגאולה, אבל לשאלת המחיר של הגאולה הזו לא היתה תשובה ברורה. המחיר יכל להיות איום. בכנסת דברו אז 100,000 הרוגים, בהנחה שננצח. הישועה בעקבות הניצחון הגדול היתה בלתי ניתנת לשיעור מראש. היתה תחושה, שניתן לקרוא לה משיחיות, מכוח המלחמה. הרב קוק כתב בספרו: "כשיש מלחמה גדולה בעולם, מתעורר כוח משיח". (אורות, המלחמה, א). היום המיליטריזם הזה נראה מרתיע, שכן מלחמה מזכירה בעיקר שכול וצער, גם אם יש בה ניצחון. מסיבה זאת תמיד

מסופר בספר דברי הימים על מלחמתו של אסא בזרח הכושי:

(ח) וַיֵּצֵא אֱלֹהִים זֶרַח הַכּוּשִׁי בְּחֵיל אֶלֶף אֲלָפִים וּמִרְקָבוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיָּבֹא עַד מִרְשָׁה: ... (י) וַיִּקְרָא אֶסָא אֶל יִקְנֹק אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר יִקְנֹק אֵין עֲמָךְ לַעְזוֹר בֵּין רַב לְאֵין כַּח עֲזָרְנוּ יִקְנֹק אֱלֹהֵינוּ כִּי עָלִיד נִשְׁעָנוּ וּבִשְׁמֶךְ בָּאנוּ עַל הַהֶמוֹן הַזֶּה יִקְנֹק אֱלֹהֵינוּ אֶתְּהָ אֵל יַעֲזֵר עֲמָךְ אֲנֹשׁ: ס (יא) וַיִּגַּף יִקְנֹק אֶת הַכּוּשִׁים לִפְנֵי אֶסָא וְלִפְנֵי יְהוָה וַיִּנְסוּ הַכּוּשִׁים: (דברי הימים ב יד)

נשמעת כאן קריאה נואשת מצד אסא, שנבעה מרקע רוחני ותורני דל מאוד. המקרא כאן מתאר את הרקע הרוחני לקריאתו של אסא אל ה':

(ג) וַיִּמַּס רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לֹא אֱלֹהֵי אֲמֹת וְלֹא כֹהֵן מוֹרֶה וְלֹא תוֹרֶה: (דברי הימים ב טו)

אסא בא לאחר תקופה של דלות רוחנית עמוקה, ואף על פי כן, כאשר אסא קורא אל ה' אלהיו, הקב"ה שומע בקולו ומעניק לו ניצחון רב משמעות. לכאורה הדבר עומד בניגוד למוסר הנביאים, הטוען שכדי לזכות לישועת ה' יש לעשות את הישר בעיני ה' ולשוב בתשובה. אצל אסא זה לא קרה: העם נמצא ללא אלהי אמת, ללא כהן וללא תורה, ואף על פי כן ה' שלח לו ישועה. תופעה זו חוזרת על עצמה גם בתקופת חזקיהו. אמנם בתקופתו המצב נראה טוב יותר, אך גם ביחס לתקופה זו מתוארים בנביאים חטאים רבים, כגון הביקורת הקשה המופנית כלפי ירושלים בהפטרת חזון: אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּה מְלֵאטִי מִשְׁפָּט צָדֵק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָהּ

נתבונן: מה ראה הרמב"ן? הרמב"ן ראה רק את החורבן והפורענות, והם לבדם הספיקו לביטחון המוחלט כי גם שאר הנבואות תתקיימנה. אנו לעומת זאת רואים את נבואות הנחמה - את בניין העם, הארץ וירושלים. לאחר כל זאת - האם יתכן ספק כלשהו בקיום דברי הנביאים, גם אם יש קשיים?

שירת האזינו

הרמב"ן רואה בשירת האזינו את תמצית תולדות ישראל מראשית ועד אחרית. בסוף דבריו כותב הרמב"ן: אילו היה בא אדם ואומר לנו תסריט על העתיד והיינו רואים שחצי ממה שאמר התקיים בדיוק - האם לא היינו מצפים שהכל יתקיים? ודאי שכן. על אחת כמה וכמה שאנו מאמינים באמונה שלמה בדברי הנביאים.

אם לארץ נשמה - הרי ירושלים נשמתה של ארץ ישראל

(דוד בן-גוריון)

נטייתי לבאר את דברי הרב קוק על בסיס 'באותו מקום ובאותה שעה', כלומר, כמשפט שמתייחס למלחמה ספציפית, מלחמת העולם הראשונה. דבריו התבררו כמעט כנבואיים: בתחילתה של המלחמה היישוב היהודי בארץ צומצם כמעט בשליש, מ-81 אלף איש ל-57 אלף איש. והנה, התברר לקראת סופה של המלחמה שכבחזון דניאל, ארבע המלכויות שהנהיגו את העולם התפוררו: הקיסרות הרוסית, הפרוסית, העותומאנית והאוסטרו-הונגרית. עם אחד קם - עם הצהרת בלפור, ומה שבעקבותיה.

אבל דומה שיש בדבריו גם מבט כללי על המלחמה. מלחמה, עם כל הקושי שבה ועם כל השכול, יש בה גם משהו מרומם, של מסירות נפש על קידוש ה'. בדור של זכויות הפרט, 'איש לאוהליך ישראל' במסווה של כבוד האדם וחירותו, כשמתעוררים כוחות של מסירות נפש של הפרט למען הכלל, יש בדבר משהו מרומם. ייתכן שגם אליו מתייחס הרב קוק במאמר הזה, "אנו מסתכלים בדורות הראשונים, המסופרים בתורה, בנביאים ובכתובים אותם הדורות שהיו עסוקים במלחמה, - והם הם הגדולים שאנו מתייחסים אליהם בידידות וגדולת-קודש." (אורות המלחמה ב). החיבור אל המקרא, גם מצד הדגשה של הקשר של היחיד אל כלל העם, וגם מצד הישועה הגלויה והבלתי צפויה - כל זה חזק מאוד את תחושת ההתגלות של הקב"ה ואת תחושת הגאולה.

אבל במוסר הנביאים אין ארוחות חינוך. ישנם מצבים מועטים, כבזמן יציאת

מצרים, בהם הקב"ה אינו מתחשב במדרגה של עמו, ומושיע אותם; אבל אין זו מתנה, אלא הלוואה - נתינה באשראי. הדבר הזה בא לידי ביטוי חזק ביותר אצל אסא:

(א) וַעֲזַרְיָהוּ בֶן עֹזִיד הִיָּה עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: (ב) וַיֵּצֵא לִפְנֵי אֶסָא וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁמַעוּנִי אֶסָא וְכָל יְהוּדָה וּבְנֵיהֶם יִקְרָא עִמָּכֶם בְּהִיוֹתְכֶם עִמּוֹ וְאִם תִּדְרֹשׁוּהוּ וַיֵּצֵא לָכֶם וְאִם תַּעֲזֹבְהוּ יַעֲזֹב אֶתְכֶם: (דברי הימים ב טו)

אסא מתחזק מכוח הדברים:

(ח) וַכְּשָׁמַע אֶסָא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַהֲבֹאָה עֹדֵד הַנְּבִיא הַתַּחֲזֹק וַעֲבַד הַשְּׁקִינִים מִכָּל אֶרֶץ יְהוּדָה וּבְנֵיהֶם וּמִן הָעָרִים אֲשֶׁר לְבֶד מִהָר אֶפְרַיִם וַיַּחֲדֹשׁ אֶת מִזְבֵּחַ יִקְרָא אֲשֶׁר לִפְנֵי אוֹלָם יִקְרָא: (ט) וַיִּקְבֹּץ אֶת כָּל יְהוּדָה וּבְנֵיהֶם וַהֲגָרִים עִמָּהֶם מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּמִשְׁמַעוֹן כִּי נָפְלוּ עֲלָיו מִיִּשְׂרָאֵל לְרֹב בְּרָאֲתָם כִּי יִקְרָא אֱלֹהֵיו עִמּוֹ: פ

(י) וַיִּקְבְּצוּ יְרוּשָׁלַם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְשָׁנָה חֲמֵשׁ עָשָׂרָה לְמַלְכוּת אֶסָא: (יא) וַיִּזְבְּחוּ לִיקְרָא בַּיּוֹם הַהוּא מִן הַשֶּׁלֶל הַבָּיִאוּ בְּקָר שְׁבַע מֵאוֹת וַעֲזָן שְׁבַעַת אֲלָפִים: (יב) וַיִּבְנוּ בְּבֵרִית לַדְּרוֹשׁ אֶת יִקְרָא אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָל לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם: (יג) וְכָל אֲשֶׁר לֹא יִדְרֹשׁ לִיקְרָא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹמָת לְמָן קֹטֵן וְעַד גְּדוֹל לְמֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה: (יד) וַיִּשְׁבְּעוּ לִיקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל וַתִּבְרָנוּהָ וַתִּחַצְצְרוּת וַתִּשְׁפָּרוּת: (טו) וַיִּשְׁמְחוּ כָּל יְהוּדָה עַל הַשְּׁבִיעָה כִּי בְּכָל לְבָבָם נִשְׁבְּעוּ וּבְכָל רְצוֹנָם בְּקִשְׁתָּהוּ וַיֵּצֵא לָהֶם וַיִּנֶּחַ יִקְרָא לָהֶם מִסְבִּיב: (דברי הימים ב טו)

הדברים נראים כמעט כמקבילים למעמד הר סיני. מעמד הר סיני מתחלק לשני חלקים. בדרך כלל אנו מדגישים במעמד הר סיני את ירידת ה' על ההר. דומני שהנס השני אינו קטן ממנו, בכך שכלל ישראל אומרים כאיש אחד 'נעשה

ונשמע'. אצל אסא, בעקבות המלחמה, נשבעים כל העם שבועה לעבוד את ה' אלקי אבותיהם בכל לבבם ובכל נפשם. דומה שגם נס המלחמה לא יכול לגמד את עוצמת המעמד שבא בעקבותיו, הנראה כנס גדול שבעתיים.

בימי חזקיהו, לעומת זאת, לא היתה תשובה ולא היתה שבועה. שליחי בראדך בלאדן הגיעו אל חזקיהו, והוא הראם את כל בית נְכֹתָה ואת כל אשר נמצא באוצרותיו. מסתבר שלאחר הניצחון, שלל המלחמה נשלח קודם כל אל אוצרותיו, ורק אחר כך חלק הגיע לאוצרות בית ה'. את הניצחון הוא זקף חלקית לזכותו, והמהלך הרוחני הגדול העצום שיכול היה לבוא בעקבות הנס לא קרה. הנס שהיה בימי חזקיהו היה נס בעל מום. מה הרווחנו? ניצחון אסטרטגי בשדה הקרב? זהו!

באותה דרך, יום חרות ירושלים מבטא את הצד הרוחני של מלחמת ששת הימים. יום זה נבחר כיוון שבו התרחש מעמד שחרור הכותל, ובו בא לידי ביטוי עמוק הקשר שבין האדם לעמו, ובין העם לאלוקיו. אבל הכל נעצר, כיוון שלא היתה מנהיגות רוחנית לאומית שידעה לתרגם את החוויה הראשונית הזו למעשה מתמשך, כמו שעשה אסא. במקום מהפך רוחני, מיד לאחר המלחמה החלה אווירה דתית של הערצת מנהיגים בשר ודם, בעיקר של קציני צבא, ואפילו פוליטיקאים. 'כחי ועצם ידי' היו רבנים שטענו שישועה זו מקורה בטומאה, אך האם אפשר היה לשלול את כל המהלך שעשה הקב"ה בגלל שאנחנו לא הצלחנו לתרגם אותה למהלך רוחני? מה לנו

שנבוא בטענות, אם אנחנו לא הובלנו את הקו המתבקש?

אנחנו התקשינו להוביל את הקו הזה, קו של מהלך רוחני מתמשך, משתי סיבות. ראשונה, לא הספקנו להתכונן למציאות החדשה, ואפילו לא חלמנו עליה. שאלת ההישרדות עמדה על הפרק יותר מכל דבר אחר, ואיש לא תכנן מהלך רוחני ארוך טווח לתיקון עם ישראל. הסיבה השנייה היא שחליבא דאמת לא היינו חלק מהציבור. הציבור הדתי, גם החרדי וגם הדתי לאומי, שהיה מאוד דומה לו מבחינה מנטאלית, היה ציבור נפרד. גם החלק שלנו במלחמה וגם החלק שלנו בשכול היה יחסית קטן, ובצורה כזאת, אי אפשר היה להוביל בעם מהלך רוחני מתמשך. לא היינו חלק אמיתי בעם.

אבל לא הכל הלך לאיבוד, שכן המהלך הרוחני המתמשך חל בשתי חזיתות. חזית אחת אצל יהדות ברית המועצות, שם גררה המלחמה מהלך של תחיה לאומית, שדמה לחזון העצמות היבשות ביחזקאל. מהפך שני, שחל כמהפך תמידי, היה המהפך שחל בציבור שלנו. אורה של הישועה הפכה אותנו כציבור לאנשים אחרים לגמרי. אוירת הישועה, בעקבותיה ראינו את היותנו המשך לעבר, כנס על גבי ענק, שינתה את כל עולמנו הרוחני. מדינת ישראל הפכה במושגינו למלכות ישראל, יהודה המכבי ובר כוכבא התחברו לצה"ל, ועולם המושגים כולו התהפך. השינוי הזה חל אצלנו, ודאי לא בעוצמה שחלה בתקופת אסא, אבל מדובר בשינוי בלתי הפיך, שהולך וצועד ארבעים שנה ויותר, וממשיך.

"והנצח זו ירושלים"

הרבנית אסתי רוזנברג

גם היום אנחנו צריכים להתכונן, כדי שאירועים כאלה לא יתפסו אותנו בלתי מוכנים. אם יום אחד תהיה ישועה, יום אחרי הישועה הזו ייפתחו הלבבות למהלך רוחני כמו שהיה בימי אסא המלך, ואסור יהיה לנו להחמיץ זאת. בימי אסא, בימים רבים לישראל 'לֹא אֱלֹהֵי אֲמֶת וְלֹא כֹהֵן מוֹרֶה וְלֹא תוֹרֶה', לא היה המצב טוב יותר. אבל היה רגע שנפתחו הלבבות, וצריך להתכונן לזה. אין לנו נביא כעזריהו בן עוזד, שהוא כנביא התכונן לבד. זה תפקיד שלנו להתכונן

מתוך שיחה שנאמרה בישיבת "הר-עציון" באלון שבות, בליל יום ירושלים תשס"ח.

חודש אייר רצוף אהבה בין הקב"ה לכנסת ישראל. עם ישראל נמצא בעיצומה של ספירת העומר ובהתכוננות מתמדת למתן תורה וכריתת ברית עם הקב"ה, והקב"ה מחזיר לנו ודופק על דלתנו בגאולתנו. תהליך נצח זה ממשיך עד היום בגאולת ירושלים ובנחמת ציון וירושלים.

על הפסוק "נחמו נחמו עמי" דרשו חז"ל מדרש מפעים: נחמו נחמו עמי" אמר הקב"ה: למי צריך לנחם? למי שמתה אשתו, לא לבעלה - כך נמשלה ציון במחשכים הושיבני כמתי עולם, לא אותי צריכים לנחם? נחמוני נחמוני עמי.

כיוצא בו משל למה הדבר דומה? למי שנשבו שני בניו בחייו. למי מנחמים, לאו לאביהם? כך בני יצאוני ואינם. כיוצא בו משל למה"ד? למי שנשרף ביתו למי מנחמים לבית או לבעל הבית? - כך הקב"ה שרפו את ביתו, שנאמר וישרוף את בית ה'. [...] אף על פי כן לכו ופייסו את כנסת ישראל. מיד מתכנסין כל הנביאים והולכים אצלה, והיא אומרת להם איך תנחמוני [...] עד עכשיו אזני מלאות מן התוכחות שהוכחתם אותי ועכשיו אתם באים לנחמני? הלך הושע לנחמה, א"ל: הקב"ה שלחני אצלך לנחמך. אמרה לו: מה בידך? אמר לה: אהיה כטל לישראל. אמרה: אתמול אמרת לי הכה אפרים שרשם יבש פרי בל יעשון, ועתה אתה אומר לי כך - לאיזה נאמין לראשונה או לשנייה? הלך יואל לנחמה, א"ל: הקב"ה שלחני אצלך לנחמך, א"ל: מה בידך? [...] ילקוט שמעוני, ישעיהו מ' רמז תמ"ג.

וכך מתאר המדרש איך באים כל נביאי ישראל עד לאחרונים שבהם - חגי, זכריה ומלאכי, ומשדלים את כנסת ישראל בניחומים - וזו מסרבת להתנחם. וממשיך המדרש:

... א"ל הקב"ה לאברהם: לך נחם את ירושלים שמא מקבלת ממך תנחומין. הלך אברהם ואמר לה: קבלי ממני תנחומין. אמרה לו היאך אקבל ממך תנחומין, שעשיתי כהר שנאמר בהר ה' יראה? הלך יצחק וא"ל: קבלי ממני תנחומין. א"ל: היאך אקבל ממך תנחומין שיצא ממך עשו הרשע שעשאני שדה ובניו שרפוני באש? הלך יעקב וא"ל: קבלי ממני תנחומין. אמרה לו היאך אקבל ממך תנחומין ששמתני כלא הייתי - אין זה כי אם בית אלהים? הלך משה ואמר לה: קבלי ממני תנחומין, א"ל: היאך אקבל ממך תנחומין שכתבת עלי קללות וגזירות קשות שנאמר מזי רעב ולחומי רשף? מיד הולכים כלם לפני הקב"ה ואומרים: רבש"ע! אינה מקבלת ממנו תנחומין שנאמר עניה סערה לא נחמה. א"ל הקב"ה: אני ואתם נלך וננחמנה הוי נחמו נחמו עמי נחמוה נחמוה עמי אין ראוי לילך אלא אני בעצמי [...] מיד ילך הקב"ה אצלה ויאמר: בתי, כל כעס זה למה? אומרת לפניו: רבש"ע, ולא בדין אכעוס? שהגליתני בין האומות וקללתני קללות רעות ולקיתי עד שנעשו

פני כשולי הקדירה ובכל זאת קדשתי את שמך הגדול. אמר לה הקב"ה: כנגד זכויות שעשית - חובות עליך, שעברת על מה שכתוב בתורה [...] אמרה לפניו: רבש"ע,

כיון שהגליתני בין האומות בדין הוא שלא אשמור שבת ואקיים המצות שלך. א"ל: בתי, הגיע זמנך להגאל. מיד אומרת לפניו: רבש"ע, איני מתנחמת עד שתראנו באותן הרשעים שצערוני וחרפו את שמך. מיד אמר לה: בתי, חייך אני מביא אותם ונפרע מהם בפניך [...] מיד אומרת מי יתן כאח לי[...].

אפשר לחלק את המדרש לחלקי משנה: א. דיון בשאלה 'את מי צריך לנחם?'. ב. ניסיון הנביאים לפייס את כנסת ישראל. ג. ניסיון האבות לפייס את כנסת ישראל. ד. דו שיח בין הקב"ה לכנסת ישראל. ה. מסקנה.

אבקש להתרכז בדו שיח המתרחש בין הקב"ה לכנסת ישראל - דו שיח שאפשר לומר עליו 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו'. המדרש כולו הולך ונבנה לקראת שיא זה, והחלקים הראשונים בונים תפאורה שעל רקעה הדו-שיח שבין הקב"ה לכנסת ישראל נראה עוד יותר בלתי אפשרי.

המדרש מתחיל בניסיון של הקב"ה לתבוע לעצמו מעמד של אבל - הוא מוכיח הוכחות שונות שהוא אָבֵל, ושכנסת ישראל צריכה לנחם אותו במקום להמתין לקב"ה שיבוא וינחם

את כנסת ישראל אך מגיע למבוי סתום בניסיונותיו, ומכאן המסקנה המתבקשת: "מיד הולכים כולם לפני הקב"ה ואומרים לו: רבש"ע, אינה מקבלת ממך תנחומים". הקב"ה עונה: "אני ואתם נלך וננחמנה", ומיד נמלך בדעתו: "אין ראוי לילך אלא אני בעצמי". לכאורה, כאן הגיע המדרש לשיאו, לנקודה שעליה חלמו בני ישראל. המדרש נפתח בצורך לנחם את הקב"ה ומסתיים בהחלטה של הקב"ה לנחם בעצמו את עמו. למה עוד זקוק עם ישראל? אך מהלך זה אינו מספק והמדרש ממשיך, ואנו זוכים להיכנס לבית מדרשו של הקב"ה: "אין ראוי לילך אלא אני בעצמי מפני שעברתי על מה שכתוב בתורה".

הקב"ה כביכול מסביר לקוראי המדרש את החיוב שבגינו הוא הולך לנחם את ישראל. ואף על פי כן, לאחר שהקב"ה, לפניו משורת הדין, הולך ומפייס את כנסת ישראל - וזו ממאנת להתנחם, היא גם מתחצפת ועונה:

"ולא בדין אכעוס שהגליתני בין האומות וקללתני קללות רעות ובכל זאת קידשתי את שמך הגדול?". הנחת היסוד של כנסת ישראל היא שעם הגלות התפרקה החבילה - עם עזיבתו כביכול של הקב"ה את עמו משוחררת כנסת ישראל ממחויבותה הדתית ובדין היא: "שלא תשמור שבת ולא תקיים את המצוות שלך". ואף שהקב"ה מנסה להעמידה על מקומה ולרמוז לה: "כנגד זכויות שעשית חובות עליך", אין כנסת ישראל משתכנעת: "כיוון שהגליתני בין

האומות בדין הוא שלא אשמור שבת ולא אקיים המצות שלך".

בולט השימוש במילה "בדין", כלומר: 'מגיע לי', לא לפניו משורת הדין אלא על פי דין.

מילא אין כנסת ישראל רוצה לשמור מצוות ה', מילא אין כנסת ישראל מוכנה לשמור שבת - אבל להשתמש בטענת בדין הוא - אתמה. כנראה הדברים מרמזים על כך שיש כאן טענה תיאולוגית-רוחנית.

הדו-שיח שבין הקב"ה לכנסת ישראל מעלה על פני השטח בעוצמה רבה שאלה המטרידה רבות את כנסת ישראל: "כיון שהגליתני בין האומות בדין הוא שלא אשמור שבת ואקיים המצוות שלך". מה הוא טיב הקשר בין הקב"ה לבין כנסת ישראל לאחר החורבן, לאחר הגלות?

אין זה סוד שכנסת ישראל הוזהרה השכם והערב על הסכנה הקרבה ובאה, על סכנת הגלות והנתק שבין כנסת ישראל לבוראה... החל מפרשת 'והיה אם שמוע': "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה" ועד לפסוקים קשים בישיבה וברמיהו, שומעת היא שוב ושוב על אופציית הגלות ומסרבת להאמין... והנה הגלות הגיעה. עם ישראל גורש מארצו והקב"ה החריב את הבית אשר בנו לו, ושאלות רוחניות כבדות משקל צצו ועלו: כיצד ממשיך הקשר שבין הקב"ה לכנסת ישראל המגורש מבית ה'? עם ישראל מרגיש נטוש ונעזב.

מהו הקשר שבין כנסת ישראל לאחר

החורבן לבין אביהם שבשמים? נראה שהתשובה לא הייתה ברורה לאנשי אותה התקופה. "לאיזו נאמין לראשונה או לשנייה", ובפעם הראשונה בתולדותיה מנסה כנסת ישראל להבין את מחויבותה הדתית כלפי הקב"ה לאחר החורבן.

יחסי גומלין של שכר ועונש והשגחה צמודה של הקב"ה על עמו המושפעים אך טוב - נשברים.

שוב לא רואים עין בעין את השגחת ה' על עמו, ועם ישראל מחפש תשובה לשאלה האם הקב"ה עדיין שם? האם הוא עדיין אבינו - או שמא גירש אותנו?

במסה שהעביר אבי מורי הרב אהרן ליכטנשטיין שליט"א לאחר מלחמת יום כיפורים, ואשר פורסמה אחר כך בשם "לברורה של מידת הביטחון", הוא מבחין בין שני סוגי קשר בין עם ישראל לקב"ה: ביטחון האמונה וביטחון האהבה.

בהסבר ביטחון האמונה הוא מצטט את דברי רבינו בחיי אבן פקודה, הכותב בחובות הלבבות: "מהות ביטחון היא מנוחת נפש הבוטח ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בעיניו אשר יבטח עליו כפי יכולתו ודעתו במה שמפיק טובתו" - ביטחון פשוט ופופולרי המסתמך על טובו של הקב"ה - גישה אופטימית הרוויה תקווה וציפייה לקראת העתיד. את ביטחון האמונה חוו בני ישראל בפשטות עד גלות בית ראשון, עד המשבר הגדול הראשון בחורבן הבית.

האמונה השנייה היא ביטחון האהבה - דברי רבינו בחיי בעל כד הקמח: "ועוד

שגם אם קשה צריך ללמוד להאמין: "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות". התביעה מעם ישראל הופכת להיות קשה יותר ועמוקה יותר.

חידושו של המדרש אינו רק בתביעה שנתבעת מכנסת ישראל בהפנמת ביטחון האהבה, אלא בעיקר בהבטחה הגדולה שהמדרש נותן בשם הקב"ה על חלקו של הקב"ה בעיצוב המחודש של הקשר.

לאחר שהמדרש נטה כל הזמן לעמדתה של כנסת ישראל - בנותנו לה במה להתחצף כלפי הקב"ה, ולתבוע ממנו שוב ושוב, נעתר הקב"ה פעם נוספת ואומר: "בתי, הגיע זמנך להיגאל".

נדמה לי שהקב"ה גואל את כנסת ישראל לא משום צדקת טיעוניה אלא מחשש שעוד רגע יקרע החוט לגמרי וכנסת ישראל תשתכנע באמת שבדין הוא שלא תשמור שבת. והקב"ה מנחמה "בתי, הגיע זמנך להיגאל" ושוב תובעת כנסת ישראל: "איני מתנחמת עד שתראני באותם רשעים" - והקב"ה נעתר לה. במדרש מתרחשים בו זמנית שני דברים:

- כנסת ישראל מתפנקת, תובעת ואומרת דברים קשים.
- הקב"ה שב ונעתר שוב ושוב - שב ומפיסה.

שיאו של המדרש בסיומו, בו נקבע ומתעצב הקשר שבין הקב"ה לכנסת ישראל: "מי יתן כח לי. כאיזה אח? כיוסף לאחיו, אתה מוצא אחר כל הרעות שעשו לו דיבר אליהם דברים טובים, דברי כיבושים" - והקב"ה נעתר אף לבקשה זו, להיות לנו כיוסף לאחיו. אחר כל הרעות שנעשה לו הוא יישאר כאח לנו.

אמנם כנסת ישראל תצטרך ללמוד את ביטחון האהבה בתוך החושך, אך לא לבדה - יש מי שמגשים ונעתר לבקשותיה - הקב"ה מלווה אותה. כנסת ישראל למדה את ביטחון האהבה אחרי חורבן בית ראשון, והקב"ה מעצב אף הוא קשר מחודש ונותן לנו הבטחה עצומה - להיות לנו כאח, כיוסף לאחיו.

כשם שהקשר שלנו לקב"ה יצטרך להיות כזה שאינו תלוי במעשיו ובשכר שהקב"ה מעניק לנו - אף הקשר הבסיסי והראשוני של הקב"ה כלפי עמו אינו תלוי במעשיהם, שאף אם יתנהגו כאחי יוסף: "אחרי כל הרעות שעשו לו דבר אליהם דברי כיבושין".

אין ספק שבשורה גדולה טמונה במדרש זה. כנסת ישראל והקב"ה מעצבים מחדש את אהבתם. המדרש פותח בתיאור הקשר שבין הקב"ה לכנסת ישראל: "למי צריך לנחם? למי שמתה אשתו - לא לבעלה" הקב"ה וכנסת ישראל נמשלים לבעל ואישה. לאחר מכן עובר המדרש למינוח של אב ובתו: "בתי, כל כעס זה למה?" ובסיום המדרש - אחווה: "מי יתן כח לי".

מצד אחד - אישה ובעל זו מדרגה גבוהה מאוד - יחסי אהבה וקירבה. מצד אחר - אישה שגירשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום? - הקשר העמוק ניתן לפירוק.

אח ואחות - קשר שלעיתים עמוק מאוד ולעיתים שטחי מאוד, אך אינו ניתן לפירוק בשום צורה ובשום מקרה. הוא

ירושלים במשנתו של הרב קוק

הרב יהודה ליאון אשכנזי - מניטו זצ"ל

לביטוי ערך האחדות בחר ה' באומה היחידה היכולה להגשימה. יש כאן פרדוקס גדול, שהרי לכאורה, ישראל היא מן החברות המפולגות ביותר; לכן עלינו לזהות מהם קווי השבר, שהרב קוק מתייחס אליהם במאמרו על ירושלים, העיר המסמלת אחדות מתהווה, אחדות שיכולה לבוא לעולם רק במקום מאוד מוגדר ומתוחם. כאשר התודעה מבליטה ערך מסוים, תוך כדי כך שבשלב המוקדם היא מרגישה בחסרונן, ברור שבסוף הדרך היא תשיג אותו ותשלים אותו במלואו. לא כל בעל תודעה חי בתחושה של חסר, ועל כן לא מקרה הוא שהאומה הרואה באחדות את האידיאל שלה, מופיעה לכאורה כחברה מפולגת עד אין קץ. עלינו לבחון זאת בדעה צלולה, מהולה בתקווה לעתיד.

במאמרו "ירושלים", הרב קוק מבליט יסוד מוסד המציין את שלושת המימדים של הזהות הישראלית: תורת ישראל, ארץ ישראל, עם ישראל. רק אחדות המוחלטת של האומה, הארץ והתורה מאשרת את האוטנטיות של אחדות ישראל.

לדעת הרב קוק, דווקא בירושלים מתקיימת הסגולה לאיחודם של שלושת המימדים האלה. כל עוד אינם מאוחדים, הרי שיש כאן שלושה נתיבים נפרדים לקיום היהודי. ואם הם באמת מופרדים ונפרדים זה מזה, רבה הסכנה שהם ילחמו האחד בזולתו, משום שבמאמץ להגדיר לעצמו זהות אוטונומית הנפרדת באופן מלאכותי מן האחרים, כל אחד מהם

במאמר שפורסם ב-1915, כותב הרב קוק על המשמעות הראויה של ירושלים, בהתייחס לעניין אחדות האומה. בזמן כתיבת המאמר, טרם צצו הבעיות הסוציולוגיות הקונקרטיות של קיבוץ הגלויות, או כפי שראוי לכנותן במשמעותן התנ"כית, "קיבוץ שבטי ישראל". למעשה, לא קיים יותר ייחוס על-פי שבטים, ולכאורה זהו המצב מאז ימי גלות בית ראשון שהיא הגלות השניה (בהיותה של גלות מצרים הגלות הראשונה). ובכל זאת, בעת החדשה, קיים משהו דומה: הקהילות, או ה"עדות" היוצרות אחרי אלפיים שנה פסיפס אנושי ותרבותי, בעל מאות גוונים שונים בתכלית, ומנסות לבנות מחדש את אחדות האומה העברית, בתוך כור ההיתוך של החברה הישראלית. זהו האתגר שהרב קוק הציב לעצמו, במשנתו באופן כללי, ובמיוחד במה שקשור לירושלים.

כלל גדול מסור בידו, שלעולם אדם מיעד לעצמו כאידיאל ערך שחסר לו, כלומר הערך החשוב לו ביותר מבחינת התודעה ושטרם הפך לחלק ממכלול הווייתו, ועל כן הוא מוגדר בתור אידיאל; כשערך זה הופך להיות מציאות, כשהוא מגיע להגשמה אמיתית, הוא חדל להיות אידיאל, וממשיך להתקיים בתור חלק מן הריאליה. בכל הקשור לעם ישראל, ברור כי האחדות היא האידיאל, ועל כן עדיין היא מצפה להגשמתה. ה' ייעד לכל אומה ואומה - כדרך ביטוי של האנושיות - ערך ספציפי שהוא-הוא תחום התמחותה המדויק;

מולד. לעיתים הדבר בעל כרחינו אך עדיין אין שום דרך להפסיק אותו. הבטחת הקב"ה להיות כאח לנו מעודדת ומחזקת שהרי קשר זה אינו ניתן לפירוק. ולידיעה זו זקוק עם ישראל מיד לאחר החורבן. אך מצד אחר אסור לנו להסתפק בכך, צריך לשאוף גם לרובד העמוק יותר של קשר עם הקב"ה - קשר של בעל ואישה הבא לידי ביטוי בביטחון אהבה של כנסת ישראל בקב"ה ויחס של אהבה מצד הקב"ה אלינו. לא להסתפק רק בשמירה של הקב"ה על עמו אלא לשאוף לקשר של אהבה.

הדברים המובאים במאמר זה מעובדים

מתוך דברים שנשאה הרבנית רוזנברג

לעילוי נשמת הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל,

ביום עיון ביום ירושלים.

אין ספק שדברים אלו נלמדו ונחונו לראשונה עם חורבן בית ראשון ובתוך

בירושלים עיר הקודש אני כותב אליך ספרי זה, כי שבח והודאה לצור ישעי זכיתי ובאתי לשלום ועמדת בה בשלום... ומה אגיד לכם בעניין הארץ, כי רבה העזובה וגדול השממון, וכללו של דבר, כל המקודש מחברו חרב יותר מחברו, ירושלים יותר חרבה מן הכל... ועם כל חורבנה היא טובה מאוד, ויושבי קרוב לאלפיים... כי רבים באים לירושלים תדיר לראות בית המקדש ולבכות עליו. ומי שזיכנו לראות ירושלים בחורבנה, הוא יזכנו לראות בבנינה ותיקונה בשוב אליה שכניה.

מתוך אגרת הרמב"ן לבנו בהגיעו לירושלים (1267)

מצייר ציור קריקטורי של האחר. למרות שבשורשם, שלושם מהות אחת, כשהם מתפרדים זה מזה הם אינם רק נלחמים האחד בשני, אלא אף מגלים את חוסר האותנטיות שלהם-עצמם.

הרב מדגיש כי ירושלים היא המאפשרת את התאחדותם של שלושת הגורמים האלה. ראשית, בהסתמך על מזמור קכ"ב בתהילים (שלפי נוסח עדות המזרח הוא המזמור של שלושת הרגלים): "ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו - העושה את כל ישראל חברים"; מדובר באחדותם של שבטי ישראל "ששם עלו שבטים, שבטי י-ה". ובאופן מעשי, אחדות השבטים באה לידי ביטוי קונקרטי במצוות הראיה, השייכת לשלושת הרגלים.

ניתוח סוציולוגי, ולו שטחי, של פנומן האחדות בחברות בנות זמננו, מראה בבירור כי האחדות באה לידי ביטוי ברמת החברה, דהיינו במישור הלאומי, בעוד גורמי המחלוקת והשינויים המהותיים המביאים עד לידי פילוג נמצאים ברמת הקהילות, דהיינו במישור הרוחני. בני האדם מתאחדים כחברה למען אינטרסים שונים, בעוד הם יוצרים קהילות לצורך מימוש אידיאליים. יתכן שבימי קדם התופעות בחברות האנושיות כולן היו בדיוק הפוכות, ולמעשה, הדבר נראה כאילו החברה בישראל שמרה על מודל קדום של קיום חברה: דהיינו אחדות ברמת הקהילות, מסביב לאידיאליים, ברמה הרוחנית, בעוד ברמה הלאומית שורר הפילוג. זוהי בעיית השבטיות: למראית עין, כל שבט בישראל יכול להיות "עם ישראל לעצמו". עם ישראל מקבל תכונה ייחודית זו דווקא מן הפזורה

האנושית. כבר בתנ"ך, השוני בהתנהלות השבטים נובע מן המציאות הגלותית שישראל יצא אליה, כדי לייסד אומה. עיון מדוקדק בסיפור גלותו של יעקב אצל לבן, שהיא בעצם אב-הטיפוס הראשון לגלויות כולן, מראה בעליל כי בני יעקב, מייסדי השבטים, נולדו בגלות, פרט לבנימין, שאף כי הורתו בגלות, נולד עם השיבה לארץ.

כך גם בזמננו, השוני בין העדות, המקביל לשוני בין השבטים בימי התנ"ך והמאפשר קיום חברה בעלת גוונים וכיוונים מרובים, נעוץ בשוני בין האומות אליהן גלה והתפזר ישראל; אם לדייק, ובמונחים תנ"כיים, מפיזור האומות. תהיה זו טעות לטעון כי מצב הפזורה של ישראל הוא מצבו הטבעי, בעוד איחודו בארצו הוא היוצא מן הכלל. לפי המסופר בתנ"ך, המציאות בדיוק הפוכה: כאשר התורה מתארת את תחילתה המחודשת של האנושות לאחר המבול, היא מתחילה בסיפור התפלגות האומות, כאשר כמובן טרם נוצרה האומה הישראלית. האחדות האנושית האוניברסאלית מתפוצצת לרסיסים, ונוצרות אומות. כפועל יוצא, מושג הפזורה מציין את קיומן הטבעי של האומות, של ה"גויים", וכמובן לא של ישראל. הפזורה של עם ישראל, שברבות הימים הופך להיות העם היהודי, מאז חורבן ירושלים בידי רומי, היא פזורה משנית, שהושתלה בפזורת האומות. האומה הישראלית מופיעה רק לאחר היווסדן של שבעים האומות, שניתן לקרוא אותן "אומות היסוד", בימי אברהם, יצחק ויעקב; הנסיבות מביאות את השתלת האומה הישראלית בתוך הפיזור הכלל-אנושי

("האומות"), במגמה להגשים את התיקווה המשיחית של הנביאים, בניה מחודשת של הקיום האנושי, שהתרסק לרסיסים בין גילויי האנושות השונים, האומות, ה"גויים". מסיבה זו, כאשר השבטים מתאחדים, הם מביאים אתם שוני וגיוון, שמקורם באנושות האוניברסאלית המרוסקת. ללא קיומה של מצוות הראיה בשלושת הרגלים, כביטוי של עקרון רוחני של אחדות מחודשת לעד, השוני היה מתרחב והיתה קיימת סכנה שבמקום שנים-עשר שבטים המהווים אומה ישראלית אחת, יהיו לנו "שנים-עשר עם ישראל" שונים. ועל כן, מציין הרב קוק במאמרו, שכאשר מדברים על ירושלים, מדברים בזהות עם-ישראל, הנמצאת מעבר לכל השינויים וההבדלים שמקורם בתרבויות זרות. דיבור על ירושלים מציין קונסנזוס על כך שהיסוד המבדיל נעקף בחתירה למהות הייחודית של אחדות האומה הישראלית: מעבר לחילוקי הדעות, בין האידאולוגיים, או לעיתים הרוחניים, או אינטלקטואליים, פוליטיים, תרבותיים ואף פולקלוריסטיים. וזאת משום שכל המרכיבים המבדילים שאמורים אפילו להיות בעצמם יסודות של הפריה והעשרה אם הם מחוברים ביניהם במרכיב מאחד, אינם במקור הזהות הישראלית; הם בבואה של זהות האומות השונות, כאשר המשימה המשיחית של עיבור היסוד המאחד הופקדה בידי עם ישראל. רק בדיבור על ירושלים נוגעים בקדושה המיוחדת של הזהות הישראלית. זהו מקור הקונסנזוס של היהודים כולם, ובאמצעות היהודים של האנושות כולה, כי קדושתה המיוחדת נמצאת מעבר לשבטיות המפלגת. הפילוג בין השבטים הוא למעשה השתקפות של היהדות הושפעה מהן במסעותיה בגלות. להשתקפות זו של התפלגות האנושות בתוך הזהות היהודית, יש צד חיובי: בה נעוץ תיקוות האיחוד לימות המשיח. אך, כל עוד זו לא התממשה, יש בה גם צד שלילי בתכלית: זהו הגורם המפלג, אשר כתמונת תשליל מחזק את מציאות האחדות, המסומלת בירושלים.

הרב קוק מציין כי על פי התנ"ך שלושה כוחות עיקריים פועלים בירושלים למימוש אחדותה: הקדושה, הגבורה, וכאשר שתיהן פועלות במשותף, אף הגבואה.

הקדושה, ע"פ התורה, היא איחוד כל הכוחות והערכים. ייעודם של כל אומה, כל מסורת, כל שיטה, ובמידה מסוימת אפילו כל דת, הוא להבליט באופן ספציפי מידה מסוימת, ערך מסוים. תורת ישראל שונה מכך: מגמתה אחדות המידות. יעקב גורדן ז"ל ביסס מישנה זאת על יסוד דבריו של אליהו בן-אמזג בספרו "ישראל והאנושות": "לכל אומה יש פנינה משלה; ישראל היא החוט החורז את המחרזות כולה". אכן, לכל תרבות פנינה משלה, יעוד מיוחד המבליט ערך מסוים ומוגדר ומוביל להגשמתו. ישראל הוא היוצא מן הכלל, הוא מבליט את האחדות.

במאמרו, הרב מזכיר כי הגלות התחילה לפני כאלפיים שנה, ומאז קיים פיצול בין הקדושה לגבורה, שני כוחות שהולדתם המשותפת בירושלים, ולאחר מכן התפצלו ומתוך כך ירדו שניהם מגדולתם: זוהי תקופת הגלות של קדושה בהסתר וגבורה בהעלם. על כן,

אומר הרב, בניינה של ירושלים משמעו כריתה מחודשת של הברית בין הקדושה לגבורה. די לעבור על האירועים העכשוויים בראשי פרקים כדי להביא אותנו לקריאה מחודשת של המאורעות ההיסטוריים הנוכחיים בישראל, אף אם עדיין קיים עימות בין שתי מידות אלו, שמקורם בירושלים: קדושה מחד וגבורה מאידך.

ב"אורות", הרב קוק מסביר כי קיימים שני סוגי קדושה: "קדושה כנגד הטבע", שביטוייה מנוגד לתופעות הטבעיות, ו"קדושה טבעית", שמשמעה איחוד כוחות הבריאה. ייחודה של מסורת ישראל-סבא הוא בתביעה רדיקלית למונותיאיזם, כשמסביב השקפות עולם שהן פרי הדואליות. הדואליות הינה השקפת עולם שאינה יכולה לקבל, לחשוב ובדאי לא לחיות אחדות מוחלטת בין אמת למציאות. קבלת אחדות ה' בעולם פירושה הכרזה כי מי שהביא אמת לעולם הוא גם מי שברא את המציאות הטבעית. מנקודת מבט אנושית גרידא, אמת ומציאות הינם שני דברים שונים, נפרדים זה מזה, ולפי התפיסה היוונית העתיקה הם גם לא יפגשו לעולם. זהו עיקר העיקרים של תפיסת התורה: הקדושה המקורית מתאחדת עם הטבע, ואינה מתנגדת לו. בשלב ראשון, שאף הוא בעל ערך בפני עצמו, הקדושה באה לעולם בפרשה ממנו, ובהתנגדות לנטיה הטבעית. הרב מורה לנו שקיים מימד נוסף של קדושה, עמוקה יותר ונעלה יותר, קדושה שאינה מכירה במחלוקת שבין הנטייה הטבעית לנטיית האמת. הקדושה הטבעית, אומר הרב, אבדה כאשר איבדנו את המימד של הטבע העברי

המקורי שלנו, והפכנו ליהודים בגלות. מאז יצאנו למסע לימודי בן אלפיים שנה של קדושה היכולה לבוא לעולם, רק מנגד למציאות העולם; פירוש של דבר, לעומת הזהות העברית המקורית, הזהות היהודית מכירה בעולם של קדושה רק מתוך סירוב, אי-השלמה עם מציאות העולם הסובב אותה. כל מה ששייך לתבנית הנוף שייך לגויים. ועל כן, אומר הרב, קדושה זו היא "קדושה של אבלות", ולא מקרי הוא שביטוייה הם ביטויי אבלות. רק בארץ-ישראל ניתן לאחד מחדש את תבנית נוף העולם עם ערכי הקודש, לנטוש את נופי האבלות, אתרי הפירוד בין הקודש לטבע, ולאחד מחדש קדושה וגבורה.

וזה מוביל אותנו לנבואה, והרב מדגיש "הנבואה הא-לוהית". אכן באלפיים שנות גלות, אבדה לנו תופעת הנבואה כפי שהמקרא מציג לנו אותה, דבר ה' לאדם. סקירת היצירה הספרותית הענפה, ויש לומר המרשימה, של מחשבת ישראל בת-זמננו (וביחוד זו הנכתבת בצרפת) מגלה דילול האופי המיוחד של מה שהרב קורא "הנבואה הא-לוהית", הנבואה העברית הייחודית, שתוכנה הוא דבר ה' אל האדם ולא דבר האדם על ה'; יצירה ספרותית זו נוטה לספח את תכני החכמה הרבנית ובייחוד הנבואה העברית לדילמות הפילוסופיות. יש כאן שוני מהותי: כשהנביא מדבר הוא מביא את דבר ה' לאדם; כשהפילוסוף מדבר, הוא מביע את מחשבות האדם על ה'. ועל כן יש כאן מעין סיפוח רוחני (יתכן שאף צריך להשתמש בביטוי חריף יותר- הונאה), סיפוח אנושי של תכני ההתגלות הא-לוהית, המוכרת

ומאובחנת בתור שכזו על-ידי האנושות כולה (ואפילו כאשר יהודים חדלים מלהאמין בה, הגויים מתמידים באמונה זו). הונאה זו לא תוכל להתקיים לעולם, וסופה שתיחשף.

בירושלים, ומירושלים, מתפתחים יחד שלוש המימדים האלה: כוח הקודש, המעיד על אחדות הבורא, המגלה לעולם את ערכי המוסר, הרוח והדת. כל עוד ההשלכות של משמעות המונותיאיזם העברי טרם מוצו עד תומן, לא נדע מהי הקדושה העברית, קדושה שאין לה ולא כלום עם מושגי הקודש המדמה לעצמו שעליו ללבוש בגדי אבלות, על מנת שידעו שהוא קודש. ומהי אבלות זו? זאת הגלות! בגלות, הנשמה באבל, משום

שבאבל הנשמה גולה. ומאבלות זו תוציאנו ירושלים בלבד.

מאמר זה הוא תמצית הרצאה שניתנה בפריז ב-מאי 1985, לקראת יום ירושלים תשמ"ה.

המאמר התפרסם בצרפתית באתר "מכון מניטו" <http://www.manitou.org.il> הכוונה למאמר "ירושלים" שפורסם בשנת תרע"ד, בכתב העת "העולם" ומופיע ב"מאמרי ראי"ה - ח"ב" כאן עובר הרב אשכנזי ומדגים את דבריו מתוך המוכר בחברה הצרפתית.

מורו של מניטו. פגש אותו בצרפת לאחר השואה. השפיע עליו רבות.

ירושלים של זהב

כי שמך צורב את השפתיים
כנשיקת שרף
אם אשכחך ירושלים
אשר כולה זהב

ירושלים של זהב...

חזרנו אל בורות המים
לשוק ולכיכר
שופר קורא בהר הבית
בעיר העתיקה.

ובמערות אשר בסלע
אלפי שמשות זורחות
נשוב נרד אל ים המלח
בדרך יריחו.

ירושלים של זהב

(נעמי שמר)

אזרחים צלול כיין
ורח אורנים
נישא ברוח הערביים
עם קול פעמונים.

ובתרדמת אילן ואבן
שבזיה בחלומה
העיר אשר בדד יושבת
ובליבה חומה

ירושלים של זהב
ושל נחושת ושל אור
הלא לכל שיריך
אני כינור...

איכה יבשו בורות המים
כיכר השוק ריקה
ואין פוקד את הר הבית
בעיר העתיקה.

ובמערות אשר בסלע
מייללות רוחות
ואין יורד אל ים המלח
בדרך יריחו.

ירושלים של זהב...
אך בבואי היום לשיר לך
ולך לקשור כתרים
קטונתי מצעיר בניך
ומאחרון המשוררים.

ההסתדרות הציונית העולמית
המערך לשירותים רוחניים בתפוצות
World Zionist Organization
Center for Religious Affairs in the Diaspora

רח' המלך ג'ורג' 48, ת.ד. 92, ירושלים 9100002
48 King George St. P.O.B. 92 Jerusalem 9100002
טל +972-2-620-2459
www.wzo.org.il/ruchani